

A budapesti patkányfogó

A hóember egyelőre ott állt a sáros, sötét fűben, az udvar közepén, és nagyon szerette volna megtartani hatalmas gömbfejében sárgarépa orrát, melyet újra meg újra megtámadtak a mohó feketerigók. Szeme nem volt a hóembernek, hegyes orra a kerítés melletti mogyoróbokrokra és aranyesőcserjékre meredt, de azok mélyen aludtak még a metsző, márciusi szélben; csak az orgona erőszakolta rügyeit: rajta, rajta. Könnyű neki, gondolta Vető délelőtt, amikor eljött otthonról, és napközben többször is eszébe jutottak a makacsul duzzadó ágak; ilyenkor aprókat sóhajtott, kicsit sajnálta magát, teendőit unta, a délutáni szakszervezeti gyűlést ingerülten várta, bár fogalma sem volt róla, hogy miről lesz szó, de nem is érdekelte, csak a türelmetlenség ágaskodott benne; minek ez, minek, minek? A szavak, gondolatok foszlányokban úszkáltak benne egész nap, sodródott történetől történetig. A szűk folyosón, a bejárat melletti előtérben álldogáltak négy újság munkatársai, s neki csak ki kellett nyitnia a szobája ajtaját, hogy ott legyen; *jellemző*, mondta Bolmányi, *egyesek lenyomják a kilincset és máris dől be hozzájuk az élet a maga nyers brutalitásában, egyenesen az írógépbe ömlik, már a billentyűket sem igen kell nyomogatni, hogy az új mű összeálljon; bejöhetek?* Mű, minden mű, persze, hogy mű: hideg, rideg, élettelen műlekvár az egész, gondolta volna Vető, ha merte volna gondolni, de nem merte, és nem is akarta; úszkáltak a foszlányok. Szerette a művészettörténész Bolmányit, bár sohasem értette teljesen, hogy miért éri be a *Képeslap* heti — s valljuk be, némelykor nagyon is kétes dicsőségével; szerette kissé zsiros, bajszos, telt képét és zsörtölődő hangját, örökös ugratásait, de most bántotta a komédiázás, olcsónak és üresnek tűnt föl előtte minden szó, kinnal összerakott erőlködésnek, aminek nincs iránya, célja, magja, semmi értelme; a fiú arca is túl puha, a bajsza gusztustalan, a bőre szürke és petyhüdt, pfuj. Rávigyorgott Bolmányira és fejével az előtér felé intett, csitt, már kezdődik. A cellányi szoba ajtókeretébe támaszkodva hallgatták a szakszervezeti híreket, s éppen a kongresszusi küldött jelöléséről volt szó, amikor elaludt a villany, és tömlöcfeketeség borult a házra, pontosabban a belsejére, ahová az ablakon beszűrődő gyér világosságból már nem jutott semmi sem. A sötétségben itt-ott gyufa sercent, öngyújtó kattant, és a helyzet váratlanul felajzotta a kedélyeket. Egy fiatal hang azt javasolta, folytassák a napirendet és képzeljék azt, hogy illegális gyűlésen vesznek részt, ahol életbevágó dolgokról döntenek, sztrájkokról, büntetésekről, és így tovább; valaki ezért megsértődött, alighanem az *Új Lehetőség* nyugdíjas, fél karú szerkesztője, hogy micsoda izléstelenség ez, már bocsánat; egy harmadik hang pedig azt rikkantotta, hogy miután zsebre megy a dolog, csakugyan életbe vág; az arc nélküli szavak furcsán megnyúltak, szét-szóródtak, elterebélyesedtek a sötétségben, olcsó szellemességek bukdácsoltak elő, alpári közhelyekben tocsogott a társaság, a tér megnőtt, de mert valójában nagyon is szűk volt a hely, csörömpölve betört egy ablak; sikoly, káromkodás, nevetés csapott át egymáson, valaki éleset füttyentett, *jönnek a zsaruk*, röhögés, aztán fölragyogtak újra a neonok — ő meg valami olyasfélére gondolt a sötétségben, hogy most kellene szépen elillanni innen, mert amikor világos lesz, már reménytelen, akkor már hova menne, mivel érvelne, kinek és

miért, hiszen nincs miért, hiszen megvan a része, van vagy nincs, egyre megy, nincs van, nincs-van, a munkája is nincs-van, a kapcsolatai, mindene megvan és mégis olyan méltatlan, annyira nehéz és bizonytalan, szinte fenyegető az egész, hogy némelykor megáll a járdán és várja, csak várja: most sülljedni kezd, zuhanni, le a Föld középpontjáig, ahol tudvalevőleg a pokol izzik és minden ördögei.

Még nem szedte össze magát, úgy látszik. Hiába suttogták a háta mögött, hogy ideg-összeroppanása akárkinek lehet. Beteg volt ő, komoly beteg. Kevésnek bizonyult az öt hét betegszabadság, kevésnek a február, amikor alig járt be a laphoz, és egyetlen sort sem írt; igaz, akkor elvállalta a kultúrrovat vezetését. Kár volt. Már azért is, mert Horváth Karcsit, az elődjét, autóbaleset érte, s valahogy az volt az érzése, hogy rá is ez a sors vár. S ha mégsem, akkor is: minek ez, minek? De Kemenes, a főszerkesztő, addig lihegett az arca előtt, míg igent mondott. Irtózott Kemenestől. Százszor megkérdezte már Bolmányitól, ezerszer, *te nem érzed, hogy büzlik, állandóan büzlik, csupa desodor az egész teste; és a pipadohány édeskés szaga még! Büzlik és liheg, nem lehet kibírni a közelében; desodor és pipadohány, nem érzed, milyen émelyítő? Hidd el, ha valamiért, hát ezért vállaltam el, csakis azért, hogy megszabaduljak a közelségtől; a desodor és a dohány büzétől, igen;* nevetett Bolmányi, *eztán sülfőve együtt kell lennetek.* No nem, azt azért nem. Valami védelme azért neki is van. Ő mégiscsak író. Ha nem is becsülik eléggé. Azért nem becsülik, mert nem ismerik. Most mégis rovatvezető lett. Jó ez? *Ha úgy érzed, mondta Ica, hogy tudsz valamit csinálni, akkor érdemes belemenni, de nem szeretném, hogy izgasd magad, mert most mégis az a legfontosabb, hogy egyensúlyba kerülj, és befejezd a könyvedet.*

Ült az írógép előtt, és nézte a billentyűket. Kicsi, kerek, vak szemek. A szakszervezeti ülésnek már régen vége volt, a szerkesztőségi titkárnő is hazament, benézett hozzá lefelé menet, *marad még, Imruska?* Maradok, dolgozom, intett bizonytalanul az írógépre, de aztán meg se moccant, papírt se fűzött be; meg kell fontolnia, ezt az egészszet meg kell fontolnia alaposan, ezt a kényes lehetőséget, mert egyszerre átbillenhet minden: kiesik vagy bekerül. Az *Emlékkönyv* vízvázalató lehet. Már az is, hogy fölkérték, ez már önmagában is jelent valamit. Holott ő nem volt Törös embere... Kicsit gyanús is az egész. Jó, hogy az utolsó interjút ő készítette vele, s magnón van még a kétharmada, ami végül is a tulajdona, vagy ha nem is a tulajdona, de joga van a közléshez. Törös halála egyszerűen helyzetet teremtett. Eléje hullt a helyzet. Vagy ő hullt bele? Helyzet... Erről írhatna voltaképpen. Törös kedvelt szava volt, de nem csak a szava, hanem a közege, anyaga, formája, létfeltétele... *Helyzet van!* Talán ez lehetne írásának a címe: *A helyzetteremtő.* Vigyáznia kell. Csak lassan, csak óvatosan. Mert mi van a helyzetteremtés mélyén? Miért kell a helyzet? Mire való — végül is: mire?

A Rádió üvegfalú pagodájában, ahol annyi minden történik, két napja találkozott Törös egyik régi emberével, egy költővel. *Te mit adsz a Törös-féle emlékkönyvbe?* A férfi összeráncolt homlokkal bámult rá, aztán elvigyorodott, és úgy kérdezte: *En?* Vető a pagoda sarkában ült, ott maradt kicsit a főlvetel után (ez volt a második darabja); a költő meg helyet keresett a zsúfolt üveg-házban, látszólag vidám volt, bár a vigyor most hidegen zsugorodott arcára, ahogy hátravetette magát a műbőrrel bevont sárga széken, és csak nézett, nézett szótlánul; furcsa mókus, gondolta Vető, s próbálta arcvonásait, összes hajzatú fejét valódi mókusnak látni, de sehogy sem akart sikerülni az áttűnés,

inkább majompofára hasonlított vagy hörcsögre, de mindenképpen valami szőrös állatfajra; most mit vigyorog? A költő fűjt egyet, s folytatta végre: *Még nem tudom, hogy mit adok, Imruska. Lehet, hogy semmit. Pedig nélkülem, erről biztosítalak, nem lesz teljes a kép.* S akkor hosszan eldiskuráltak Tőrösről és az *Emlékkönyvről*. Néhány mondat után már bánta, hogy belecsúszott a furcsán vibráló fecsegésbe, de a pagoda hangulata, a Rádió nyüzsgő belvilága feltűzelte, és úgy érezte, hogy nem árt, ha szót vált valakivel. A költőt régóta ismerte, bár nem voltak éppen bizalmas viszonyban; egyszer vele is készített egy interjút *Költészet és valóság — ma* címmel. Elég nagy port vert fel, és sok kellemetlensége támadt belőle, de végül is megérte, jó szöveg volt, fölkapták a nevét, a költővel együtt, vita kerekedett körülöttük. Most bántotta, hogy az egykori társ egyszerűen leimruskázza, holott alig két-három évvel idősebb nála, mindketten a hatvannyolcas nemzedék tagjai, ha ugyan van ennek valami értelme; politikailag biztosan van, abból az interjúból is ez derült ki valami-képpen. Képtelen fölfogni, hogy miért imruskázza mindenki a titkárnőtől Kemenesig, a futó ismerőstől a takarítóasszonyig, aki urazza ugyan, de Imruska urat mond, s ez eleve megalázó idétlenség. A költőből ömlött a szó és tétova kérdésére megígérte, hogy elküldi neki Tőrös néhány levelét, amiket még a hatvanas évek végén, eszmélésük után kapott tőle; azokat aztán bátran beépítheti írásába. Vető biccentett, de nem szívesen emlékezett a költő eszmélésének idejére, hatvannyolc tavaszára, bár azóta ismerik egymást, az építészek pincéjében találkoztak. Akkoriban ő is verseket írt, a költő meg folyóiratot szervezett a feleségével, és elég gögösen lökték vissza költeményeit. Ha másképpen fogadják, talán abba sem hagyja a versírást. A folyóiratból aztán nem lett semmi, és meghalasztásában Tőrös főszerepet játszott... Vegyes érzésekkel hallgatta a költőt, aki ide-oda csúszkált a sárga műbőr széken, és dicsérte föl ismerését, hogy Tőrös helyzetteremtő képességével kíván foglalkozni, ami szerrinte is a figura lényegéhez tartozik — így mondta, figura, különös, titkokat sejtető hangsúllyal, ropogósan —, bár, ha történetesen ő írna az emlékkönyvbe — itt színpadiasan elmélázott —, akkor föltehetőleg *A patkányfogó* címen adná elő emlékeit. Patkányfogó? Vetőnek ez érthetetlen volt. Zavartan hallgatta a színesen áradó mondatokat, és hirtelenjében nem tudta eldönteni, hogy a költő lebeszéli vagy rábeszéli, és Tőröst ceszaromán zsarnoknak, szimpla pszichopátának vagy ellentmondásos hősnek tartja, akiben a kor lelke — *horribile dictu* — testet öltött. A beszélgetés egyre kínosabb kétértelműségekbe sodródott, és Vető legszívesebben otthagytta volna a mókus-, majom- és hörcsögfejet válto-gató, szakadatlanul vigyorgó férfit, de valahogy vonzotta is a villogás, a Pagoda légköre, a pohárcsörgés és szomoraj, a hely kihívó szelleme, és elhatározta, hogy nem marad el, hogy fölzárkózik a másikhöz, neki is van stílusa, ő is valaki, nézd, mondta Vető, *megmondom őszintén, hogyan áll ez a dolog. Engem fölkérték, de tudom jól, hogy valamelyest véletlenszerű az egész... Biztosan olvastad az utolsó interjút, amit történetesen nekem adott Tőrös... Ez a magyarázat. És az interjú kétharmada, öregem, a vastaga még ott van a szalagokon. Mit mondjak neked? Lehet kezdeni vele valamit. Érted? Meg lehet csinálni. Persze, az embernek, legalábbis nekem, vigyázniá kell, hogy mit ír le. Még így is, öregem! Nézd, az én helyzetem Kemenesnél teljesen labilis. Kemenes nem bízik bennem. Ez tény. Erről meggyőződtem, öregem! Kinevezett rovatvezetőnek, de gyanakszik. Figyel. Ha én megírok valamit, mindig rettegve várom, öregem, hogy megjelenjék, és nem tudom, hogy mitől félek jobban: attól, hogy megértik, vagy attól, hogy nem. Érted?* A költő nyögött egyet,

aztán hörcsöggént azt mondta: *Nem. Én attól még soha nem féltem, hogy megértenek.* Megfagyott köztük a levegő. Az anyád istenit, gondolta Vető, most mi van? Hányadán állunk? Vagy ugratsz? Micsoda rohadék! *Ismertem valakit,* szölt a költő a fagyos levegőben, *akinek a veséjét Törös verte le, sajátkezűleg...* Erre, persze, semmit sem válaszolt. Különben is hazugság. Töröst lecsukták. Rákosi börtönében ült és éppen hogy az ő veséjét verték le a pribékek; ezt Vető biztos forrásból tudta. Igaz, döbönt meg, rezsent meg benne egy gondolatfoszlány, azért, mert később verték Töröst, korábban még ő is verhetett, és az is igaz, hogy ha nem csukták volna le, később is verhetett volna, vagyis azért, mert az egyik alulra került, a másik meg felülre, azért még mindkettő... Csakhogy, ümmögött Vető, csakhogy, és úgy érezte, hogy most bepilantott a kulisszák mögé, most elkapott egy meghatározó jelenséget, csakhogy mégsem mindegy: kik kerülnek alulra és fölülre. Ennek mégiscsak van valami logikája, ebben a korszak iránya mutatkozik meg, s akkor a költőnek még sincs igaza, akkor Törösnek legfeljebb tévedései voltak, s nem bűnei... És ki meri, miféle mérték alapján merészeli bárki is megítélni a tetteket, ha egyszer elutasítja a viszonyítást?... Igaz, verni sehogy sem szép dolog, de akkor is... Itt aztán elakadt, elhullt, elúszott a foszlány, megismételte, hogy „verni sehogy sem szép dolog, de akkor is”... Mi van ezzel az „akkor is”-sal? Ez az egész csak arra jó, hogy csöbe húzza, kétségbe ejtse, hogy elveszítsen minden szilárd pontot, ne maradjon semmi kapaszkodója.

Tegnap délután sokáig állt az ablak előtt, és nézett ki a ház kertjébe, ahol hat-hét gyerek hóembert épített a sáros, sötét fűben. Március közepe van, de a tavasz még alig mutatkozik. A gyerekek a sarkon összedobált kupacokból bányásszák ki és hordják nagy bevásárlószatyrokban a tiszta havat a kertbe. Bámulta, hogy milyen szakértelemmel építik külön hengerből a törzset, majd a gömbfejet, amelybe végül az igazi sárgarépaorr került, s hogy aztán, mikor készen lett a nagy mű, hogyan hagyják ott egyik pillanatról a másikra, és kezdenek valami újat és egészen mást a hintáknál, ahová már nem látott el az ablakból. Az ő gyereke nincs köztük, neki nincs gyereke, nincs; talán ez az oka mindennek. Arrébb húzta a függönyt. A hóember egyedül maradt a sáros gyöpön, de csak percekig, mert a sárgarépaorr odavonzott egy feketerigót. A madár felröppent a gömbfejre, és odacsapott csőrével a répára, kivágott egy darabkát, de csak egyet, és azt is mintha nyomban kiköpte volna, bosszúsan rázta a fejét, aztán elrepült lomhán a gyerekek után, ő pedig berántotta a függönyt, és megborzongott. A hóember hidege lassú hullámokban áradt be a házba, fölkúszott a lábain, a combjain, és szétterült a hasán.

Egy ilyen *Emlékkönyv*be bekerülni... Kérdés, persze, hogy milyen lesz Törös utóélete, lesz-e, egyáltalán... Bár az *Emlékkönyv* léte azt jelenti, hogy Törös tovább él. Hogy vannak hívei. És az interjúval közérjük kerülhet. Csinálhatna újabb beszélgetéseket is, ezek most divatosak. Előbb a *Képeslapban* közölné. Mégiscsak ő a rovatvezető. Ha megjelenik az *Emlékkönyvben*, talán Kemenes is másképpen tekint rá, hiszen Kemenes kebelbarátja volt Törösnek. Mindenesetre, ha összeállít egy kötetet, a költővel készült interjút nem teszi be... Provokálni azért fölösleges. Vagy nem tekintenek annak? Ki tudja. Talán betehetné, mégis betehetné a költőt. Vetőnek erről a darabja fölvétele jutott eszébe, kínjában szinte, és ő is vigyorogni kezdett. A fürtös hajú, fiatal színész csillogó szemmel vagy tizenötször elmondta a stúdióban kétsoros versikéjét, és ingerkedve kapacitálta, hogy vegye meg tőle és írja be valahová a szövegébe, hiszen ez nem gyerekdarab, hanem — úgymond — ifjúsági, és abban igazán

fogós lenne egy kis szellemesség; *figyelj csak*, mondta a fürtös fejű, *így mondanám* — és csücsörített: „Most jut az eszembe, hátulról teszem be.” Nevettek, a fiatal színész ragyogott, újra és újra elmondta, mintegy bedobta a kétsorost, hol ábrándosan rebegett, hol zengett ércesen, *elég lesz, Paci*, intett a rendező, *haladjunk*, de Paci nem tágitott, nem érezte, hogy kínos, mennyire kínos már az erőlködése. Most jut az eszembe, gondolta Vető, hogy a költőt majd hátulról teszem be; kicsit kacarászott ezen, de csak úgy magában, foszlányosan, aztán megvonta a vállát, a költő végül is nem tartozik egyik csoporthoz sem, tehát nyugodtan beteheti, csakhogy mi értelme betenni, ha egyszer nem tartozik sehová? De hiszen ő sem tartozik sehová, bár megvan itt a része, van, nincs, tartozik, nem tartozik. És mégsem egyik-ők ketten, mert a költő a hörcsögpopfájával egyszerűen mániákus, amolyan kövedő, akinek a valósághoz semmi köze sincsen. És neki? Mi az a valóság? Ő valóság-e? Vajon van-e ő egyáltalán? És mi végre van, csakugyan, mi végre? Ezt aztán ki is mondta, suttogva mondta, rámondta az írógép billentyűire: *mi végre?* Talán még soha nem érezte ennyire kiismerhetetlennek, áthatolhatatlannak az életét, amely az írógép vak billentyűiből bámult vissza rá.

És a billentyűkön ott ugrált a rigó, világított a csőre. Az írógép teste szürke volt, mint a műanyagból, alumíniumból, acélból, üvegből épült cellányi szoba is és minden berendezése, hamuszürke, kőszürke, aszfaltszürke, grafit-szürke, a billentyűk feketék, a madár kopott, sötétszürke a sártól, de a csőre téglapiros vagy inkább sárgarépasárga, akár a hőemberé. Negyvenhat éves vagyok, gondolta Vető, itt gubbasztok egy szürke kalitkában, és az utolsó esélyemet is elszalasztom, hogy áttörjek. Elszalasztom, igen, elszalasztom, gondolta görcsösen, igenis elszalasztom, és dühvel fordult a higgadt belső hanghoz, amely csöndesen, valahol a koponyája hátterében enyhülést kínálva suttogta, csábítgatta, hogy „nem tehetsz róla”; igenis tehet róla, de nem tudja, nem találja, hogy mit, hol, miért, hogyan kellene, és az egész olyan közönségesen sima a kezében, mintha óriási, fényesre csiszolt acéltőjást próbálna feltörni tíz körömmel. Talán az *Emlékkönyv* segít... Bár Törőssel addig kellett volna, amíg élt... Most már... Acéltőjás. Meddő acéltőjás. Egyszer azt hallotta egy nőtől a rádióban, hogy aki nagyon akar gyereket, annak lesz is, és akkor rábólintott. Szegény Ica. Micsoda örülség! Ezek az örült pszichologizálások! Öt-ször volt terhes Ica. Két-három hónap után terhes lett mindig, de nem tudta a gyerekét kihordani. Az utolsó terhességből fiú született volna. Öt-hónapig hordta a méhében, aztán meghalt a fia. Ica szerint csak személyre lehet azt mondani, hogy meghalt, egy öthónapos embrióra nem. Mindegy, mit mond. Meghalt. És az sem igaz, hogy az első műtéttel tönkretették, amit az anyja vágott a fejéhez egyszer, nem igaz, hogy most fizetnie kell, bűnhődnie. Természetesen ez is örülség. Vallási vagy pszichológiai, oly mindegy. Ica teljesen egészséges és alkalmas az anyaságra. Talán még most is. Negyvenegy éves. Vannak orvos barátaik, megmondták, hogy alkalmas. Voltak már ilyen csodák... Istenem, gondolta, csodák, és sírni kezdett. A könnyek végigfolytak arcán, az álláról a billentyűkre hullottak. Az élet a maga brutalitásában ömlött az írógépbe, de az *Emlékkönyv*be való mű csak nem akart összeállni.

Könnyei fölszáradtak, a rigó elszállt a billentyűkről. Szomjas lett, de anynyit sem kívánt mozdulni, hogy a szekrény aljából elővegye a kristályvizet vagy a konyakot. Valami szerencsétlenség ül rajta, ez most már kétségtelen. Az orgona nevelésesen ügybuzgó rügeihez próbálta hasonlítani magát — hiába. A mai nap is bizonyoság rá, hogy meg van átkozva, és ha egyszer csak-

ugyan lesüllyed, ha eltűnik a fölszínről és meg sem áll a pokol fortyogó közepéig, abban nem lesz semmi meglepő. Ica nem jön haza éjszakára. Kérdezte tőle, mikor megérkezett Pécsről a meghívás, hogy elkíséri-e, és ő kapva kapott rajta, hogyne, elmegy vele, lógnak egyet a Mecsekben. Aztán Kemenes szólt, hogy lesz ez a tárgyalás, és neki, mint rovatvezetőnek, ott kell lennie. Ica most egyedül kószál a Mecsekben. Kószál-e? S egyedül-e? Tudom, Imruska, hogy Nyárádiné a barátnők, legyintett Kemenes, nekem is elég kínos az egész, de nem lehet kitérni, valahol valaki nagyon akarja, ezt meg kell érteni. Ennyi lojalitás elvárható. Neked semmi dolgod nem lesz az égvilágon, csak ülj ott, ez minden. Egy kis fegyelmi pedig Nyárádinénak sem árt, nekem elhiheted. És lihegett. Vető megvonta a vállát, ha nem, hát nem, ha kell, hát kell, rohadt nap. Pécs helyett fegyelmi és szakszervezeti gyűlés. Aztán Nyárádiné másfél órán át öntötte rá a lelkét, és könyörgött: akadályozza meg a tárgyalást, mert ezek ki akarják nyírni. Ezek és azok. Kik? Milyen undorító az egész. Hallgatta Nyárádinét és arra gondolt, hogy az asszony végül is együtt járt Icával gimnáziumba, és összejárnak azóta is, de ez persze nem sokat jelent, hiszen olyan sok emberrel járnak össze, a gimnázium pedig régen volt, régen, két évtizede, lassan inkább három. Nézd, Edit, mondta kedvetlenül, én csak formálisan vagyok benne, adminisztratív, érted? Engem nem hívnak itt senkinek. Dehogynem, mondta Nyárádiné, te vagy a rovatvezető. Ez az, gondolta. Tudhatta volna előre. Valahogyan csak behúzzák a csöbe. Jó, mondta Editnek, sejteted, hogy megteszem, ami telik tőlem. De nem tette meg. Nem tudta, hogy mi telne tőle, de nem is érdekelte. Kívül maradt az egészen... Valami kattogott a fülében. Már délelőtt is érezte, de most keményebb, tagoltabb volt a hang... Mint a központi fűtés csöveiben a gőz. Mindegy, gondolta. És Editnek majd azt mondja, örülj, hogy így végződött. Ha én nem dobom be magam, más a nóta vége. Nem, a „nótát” azért nem mondja. Van stílusérzéke. Higgadtan határozta el, hogy ezt hazudja Editnek, ugyanis a régi barátnő másfél órás lelkizésében ugyancsak volt hazudóska. Áthangolta kissé az eseményeket, mikor ő kíváncsiságból — pusztán kíváncsiságból! — azt mondta neki, hogy semmit sem tud, holott volt néhány pontos értesülése. De mindegy is. Nem fog bemocskolódni ilyen csip-csup ügyekkel. Ő mégiscsak író, ha két könyve is van mindössze. Sőt három, hiszen a népművelési füzet is önálló mű, a boltokban is ott volt annak idején... A tárgyalás végén alá kellett írnia a jegyzőkönyvet. Szemrehányóan nézett Kemenesre, hogy mi ez, az meg vissza, hogy papír, édesem, papír, adminisztráció, és sejteted, hogy nem az én mániám. Ha nem az övé, akkor kié? Mégis ki akarják nyírni Nyárádinét. Ez se érdekli. Hagyják őt békén, neki más a dolga. Edit jogász, majd kivakarózik a lekvárból. És Kemenes szeretője volt ifjú korában, pfuj. Tőröst is jól ismerte. Ki tudja, milyen jól. És a költőt, aki a patkányfogóról szavalt neki a Pagodában. Rázúdította a kiagyalt rémségeit. Tudhatta volna előre. Védekeznie kellett volna. Nincs olyan állapotban, hogy kockázat nélkül hallgathasson minden örültséget. Igaz, nehéz lett volna nem hallgatni. Mert vonzotta a rémlátomás. Ez volt a helyzet! Képtelen lázalomnak tetszett az egész, és mégis olyan hihető volt. Látható.

És ekkor föl pattant a cellányi szoba ajtaja, és lassan, ó, nagyon lassan, a lassított filmfölvételeknél és az álomlátások méltóságos lassúságánál is lassabban, és szóról szóra úgy, ahogy a költő leírta ott a Pagodában, megjelent és átvonult Vető Imrus előtt a budapesti patkányfogó. Ibolyakék szeme most mélyebben ült, mint amikor utoljára látta, frissen borotvált arca kissé duzzadt-nak és zöldesnek tűnt a neonfényben, és vastag ajka furcsán fölhúzódott a

sípról, mintha forró vagy keserű rudat szopogatott volna; csillogtak aranyfogai. Sötétkék zakót, galambszürke nadrágot viselt, és vastag talpú, fekete cipőt; világoskék, széles gallérú inge makulátlanul simult erős testére. A fűzős, gumitalpú, széles orrú, fénytelen, fekete cipő volt a legközelebb Vetőhöz, ahogy lépett a patkányfogó; táncos, udvarmesteri mozdulattal, szinte rokokós könnyedséggel emelte magasba a lábát, széles szárú nadrágja visszacsúszott, és látni engedte vastag, szőrös lábszárát, dagadt bokáját, melyre az ötvenes évek divatos kreppejlon zoknijá feszült; a gumi mélyen bevágott. Erről nem beszélt a költő, és Vető mégis kétségbevonhatatlanul tudta, hogy a zokni csakis kreppejlon lehet, s ez bizonyos fokig büszkévé tette, de meg is ijesztette: ennyire hatással lett volna rá az a beszélgetés ott a Pagodában? Ennyire hatott volna képzeletére a költő lázálma, amelyben Töröst a hamelni patkányfogó mintájára írta le, és kezével még azt is eljátszotta, hogy a kicsalogatott vállalkozások részvényeseit hogyan zárta az igazgató a Koppel-hegy gyomrába? S a fekete cipő még mindig emelkedett, a bő nadrág egyre csúszott, és annyira lassan, hogy Vető Imrusnak a csodálkozásra is maradt ideje: ha egyszer ennyire látja, miért nem hallja a bűvös sipot? No igen, erről nem beszélt a költő; a dallam, mellyel kicsalogatta Törös az embereit — a költőt is: annak idején! — rejtve maradt, pedig enélkül mit sem ér az egész; a bűvös sip nélkül mire megy a szegény hamelni patkányfogó is? Dolgozik napestig, de csak nyomorult marad! Ha azonban megvan a sip, amellyel a Weser folyóba csalhatja a város minden patkányát, akkor érdemes belevágnia... A fekete cipő most ért a lehető legmagasabb pontra, Törös artistapózban feszült az alumíniumkalicka ajtajában, a törzs hátradőlt, a zakó fölcsúszott, a sip, az a néma sip, igen, függőlegesen fölmutatott, és Vető Imrusnak hideg futott végig a hátán, mert arra kellett gondolnia, hogy ez halott, azért nem szól a sip; a halott budapesti patkányfogó jött el érte — de a fekete cipő akkor már lefelé tartott.

Ahogy eltűnt Törös, a rigó visszajött. A hóember némán tűrte, hogy vagdossa az orrát. Ez talán egy másik rigó volt, kopottabb és éhesebb. Vágta a répat, és ugrált a billentyűkön. Betűről betűre ugrott páros lábbal. Kisgyerekorában Vető Imrusnak ez volt a kedves találós kérdése: hányat lép a veréb egy esztendőben? A válasz: egyet se, mert a veréb nem lép, hanem ugrik. A rigó is. Legalábbis ez az írógép-rigó. Olyan könnyű, hogy a billentyűk meg sem rezdülnek alatta. És mit írna a hóember az *Emlékkönyvbe*? A hóembernek nincsen szeme, se keze, a hóember nem érez és nem gondol, csak áll a sötét gyöpon, a hideg márciusi szélben, és nem kezd semmit az életével. Nézte az ablakból, szorította a függönyt. A nagy kertes házban négy család lakott, kettő a földszinten, kettő az emeleten. Milyen jól sikerült ez a lakáscsere is két éve. Pesti lakótelepről budai kertes házba költözni — nem mindennapi eset. Az anyósa mégsem akart velük jönni. Félt. A lakótelepen biztonságban érezte magát, a körzeti orvosi rendelő éppen abban a házban volt, ahol laktak. Ica is félt. Mi lesz velük a budai villarészben, ahol nincs telefon, az utca meredek, a szomszéd, egy magányos fiatalember, szinte soha sincs otthon. Nekik csodálatos a lakás, de egy öregnek? Icának aztán lelkifurdalásai voltak, hogy szociális otthonba zárta az anyját, pedig láthatta a saját szemével, tapasztalhatta hétről hétre, hogy alaptalan a rossz érzése. És mégis. Ott lebegett fölöttük valami homály. A rosszul törölgetett üveg pohár homálya. Ő a kezdet kezdetén egyszerűen beleszeretett a kertbe — ez igaz. A mogyorók, orgonák, aranyesők sövénye, az almafák virága megbabonázta, de Icára bízta a döntést... Kétségtelen, hogy az otthonban nem fél az anyósa. És tulajdonképpen

még társasága is akadt, ami ebben a korban... Senki sem mondhatja, hogy erőszakolták! Valójában nem is Ica döntött, hanem az anyja.

Hét óra volt, megkordult a gyomra. Haza kellene mennie a hőemberhez. Úgy kuksol itt, akár egy fogoly. Egy éve költözött ide a szerkesztőség a Vörösmarty térre; szemben a Luxus áruház, jobbra a Váci utca, balra a Gerbeaud. A város szíve. A központ. Csupa üresség mégis. Csupa héj. Minden magtalan. Alumíniumkalicka. Most kívülről látta a hasábforma épületet, az egész teret, a díszburkolatot és a pár száz méterrel arrébb hömpölygő Dunát, mintha a levegőben körözött volna. Beton és kő mindenütt, hideg szürkesség. A ház ilyenkor már kihalt. A földszinten az üzletek kirakatai világítanak, az utcán nyüzsögnek az emberek, de a szerkesztőségek és a többi kulturális hivatal szobái üresek, sötétek, holtak. Csak egy cellában van világosság. Ott ül egy negyvenhat éves férfi az írógépe előtt, mozdulatlanul ül, hogy el ne zavarja a billentyűkön ugráló rigót és a tánc lépésben áthaladó, bűvös sípját szopogató Töröst, akinek az emlékkönyvében üresen marad néhány oldal. Nem marad. Dehogy marad. Megírják mások. A mókuspofájú költő helyett is... Oldalt fordult, lábát a fűtőtesthez nyomta, érezte a meleget, a gőz eleven áramlását a fémlemez mögött. Máskor ez megnyugtatta, jóleső volt, szinte az egyetlen, amit szeretett a házban, a fűtőtestekben tekergő gőzt, de most ez is ellenségesen zsibogott; tompa kondulások futkároztak fenyegetően a csövekben, mintha robbanás készülődött volna. A lába átmelegedett, szinte átáramlott csontjaiba a gőz; így legalább őt is szétszakítja a robbanás. Meddő ház, kivilágított, cellányi embrióval. Egyik éjszaka azt álmodta, hogy valami ismeretlen, többemeletes téglalapépületben járt, és az fölrobbant alatta. Ő lezuhant a földszintre, de szerencsére talpra esett, mint a macska, a ház azonban fölülről és téglaként zuhant rá. Hörögve riadt föl, Ica simogatta a fejét... Lehunyta a szemét és a fűtőtesten át most még erősebben érezte összeköttetését a házzal — mint a közlekedőedények, villant eszébe egy hasonlat, de abból is csak arra gondolhatott, hogy miféle edény ő, lyukas edény: meredek falak, síkos kapaszkodók, amelyben egyetlen új szó sem tud megtapadni. Ő is meddő. Elsivatagosodtam, gondolta, és hnynt szemre előtt csupasz hegyoldalak vonultak, egy környezetvédelmi film kockái, fújt a szél, lesöpörte a termőtalajt, erdők haldokoltak, madarak, halak, sávokban szállt a por, köhögnie kellett. A kis szobában egyre melegebb lett, fáj a feje, kicsit szédült, bélekapaszkodott a fűtőtest éles bordáiba, a meleg lemezek a tenyerébe vágódtak; fogy az oxigén, gondolta, elájul szépen és megfullad a levegőtlen szerkesztőségi cellában, a főváros szívében. Parányi, holt rög lesz, a *Képeslap* halottja, akit hiába hívtak meg az *Emlékkönyv* szerzői közé, hiába. Hol rontotta el? És mi ez a nyomás a mellében, a vállán, mi ez a súly a csuklóján és a bokáján? Mi húzza szakadatlanul lefelé, hogy süllyednie kell, le kell merülnie, és éppen most, amikor bekerülhetne... Amikor áttörhetne.

És ekkor újra fölpattant az ajtó, és lassan, az álomlátások méltóságos lassúságánál is lassabban emelve vastag talpú, fekete cipőjét, újra megjelent az ajtókeretben a budapesti patkányfogó, és Vető Imrus tudta már, hogy vége, az *Emlékkönyv*be most már biztosan nem tudja megírni a helyzetteremtő, a nagy dramatizáló sajátos portréját, az utolsó interjú birtokában sem képes erre... Gyűlölködve gondolt a költőre, az üvegpagoda turbékolás-viharára, és elátkozta a percet, amelyben úgy döntött, hogy leül, és tapogatózni próbál Törös körül, és éppen a költőnél, a hörcsögök, majmok, mókusok, menyétek ivadékánál, aki beoltotta ezzel a rémképpel, ezzel a vastag bokájú látomással, hogy azóta nem

tud másképpen gondolni rá, és rettenetes ingert érez, hogy ő írja meg a budapesti patkányfogót, de hát hogyan írhatná, ha egyszer nem az övé, nem, de-hogy, és nem is akarja; és mégis: szürke kreppejlon zoknit lát a lábán, ez már az övé, de mi az övé, a toldalék, a kiegészítés, az utánzás, az utáنالoholás, a másodrendűség, a visszfény; neki nem jut semmi eredeti, nem, sohasem, ő csak következmény, csak vonzat, vetület, ragadvány a költő fantáziájában... *Egyszer három emberét irtotta ki egyetlen rántással a nagy patkányfogó, dűnnyögte a hörcsögpopfájú, a majomvigyorú eltűnődve, és utána azt mondta nekem... Elfordult Vetőtől és mormogva folytatta: Találkoztunk akkoriban, voltak bizonyos terveink. És ő megnyilatkozott egyszer... Igen... részvétre vágyott ő is, vagy fölmentésre inkább... Vagy csak győnni akart, szabadulni belső terhétől a beszéddel... Bizalmas, intim dolgokat közölt velem, megvallotta kétségeit. Provokált? Bizonyára. Szorongott? Meglehet. Mindenesetre: lágy volt a kifordított belső, képlékeny. Megható. Egy szegény, szenvedő, áldozatos zsarnok belseje... Mert az volt, zsarnok. Aki meghajolt előtte, azt megvetette, aki nem, azt kiirtotta... Na mindegy, Imruska... Hol is tartottunk? A hármaknál, igen... Azt mondja nekem Törös, képzeld, antiszemizmussal vádolnak, engem vádolnak, mert történetesen ezek hárman zsidók, engem vádolnak, engem, aki zsidó nőt vettem feleségül... Hogy-hogy? bámult Vető a költőre, az meg vissza rá, és valami félreérthetetlen, egyszerre türelmetlen és illetlen mozdulatot tett a könyökével, hogy miért van úgy megrökönyödve, aztán ingerülten magyarázta: úgy, hogy ő maga is zsidó volt; egy könyökrándulással válaszolt, mintha visszavonta volna az egészet, de akkor Vető zsiabdást érzett a nyelve alatt, a térde meg lüktetni kezdett, mint a fűtőtest — ezek még zsidóznak is? Lehet, hogy a költő is az, csak ő nem tudta? Nem, ez már sok, ebbe ő nem fog belemenni, ez egyszerre fölrántotta előtte a sötétség ajtaját, ez az egyetlen szó, zsidó, belökte egy homályos folyosóra, ahol sohasem akart végigmenni, és most itt van, tessék, itt illeg ez a táncos szörnyeteg is, viszi magával gyerekként a Koppel-hegy gyomrába, mint ahogy vitte elkábítottjait, őt is viszi, elviszi, még így is, halottan is, és nincs más védelem, nem lehet mást tenni, kiáltani kell, kiáltani, hogy patkányfogó — én nem voltam patkány, mondta a költő, és mégis megfogott, többször is megfogott, ez igaz, és csüggedten vigyorgott, de páran azért kicsúsztunk a markából. A Pagoda zsiavajgása, mintha macska mászik galambdúcba, fölerősödött, egy nagyhangú színész, akinek Vető rengeteg krimiből ismerte sátános nevetését, a széktológatások és pohárcsörgések fölött úszott; talán görcsöt kapott és már régóta zokog, de a többiek úgy csinálnak, mintha nem vennék észre, és változatlan derűvel, hipnotizáltan merednek rá, vagy csapkodják a térdüket; nem jutott eszébe a színész neve, és ezért haragot érzett, ezért is, még ez is, hirtelen fellobbanó düh feszítette, ami annál nagyobbra fúvódott benne, minél jobban érzekelte oda nem illő voltát. A költő meg hallgatott, idióta merengéssel bámult a füstös levegőbe, csendje visszatérítette Vetőt a beszélgetés már-már elejtett szálához, s amikor újra hallotta, visszajátszotta az utolsó mondatot, „páran azért kicsúsztunk a markából”, megérezte a csendben a másik sebezhetőségét, dühét odafordította, és amennyire csak tellett tőle, annyira fölényesen és bántóan lökte eléje a mondatot: Na és ha páran kicsúsztatok a markából, akkor mi van?! A költő ráemelte a szemét, most kifejezetten mokuspopfát látott benne, kisfiús riadtságot és szomorúságot; mintha azt mondta volna neki, mi lenne? semmi! mindig a semmi — ilyesfélét mondhatott a néma mókustekintet, de Vető Imrus nem tudta fölfogni, s minél vonzóbbnak érezte,*

annál jobban félt tőle, mert azt sugallta, hogy az a fölfoghatatlan valami koc-kázattal jár, bizonytalanságokat halmoz, eldöntetlen dilemmákat szaporít — csapda! Ez a patkányfogó csapda! Jó lesz vigyázni, óvakodni! Mindig ott a vész, ahol nem várjuk... Most hol lehet? Honnan jöhet támadás? Hol nem várja? Ki az, aki csöppet sem gyanús?... Bolmányi! Ez az! Bolmányi... Ő Kemenestől retteg, de Bolmányi fogja hátulról megtámadni, és nyissz-nyassz: elvágja a nyakát... De miért?... De miért ne?!

A patkányfogó eltűnt és a zsíros képű Bolmányi állt az ajtókeretben, orra hosszú sárgarépa, vállán rigó, *nem akarlak látni*, suttogta Vető, erősen leszorította szemhéját, elengedte a fűtőtestet, és a fal mellett lecsúszott a szürke linóleumra; a kórháznak is ilyen a padlója, ahol Ica... Térdét lassan fölhúzta az állához, mert fájni kezdett a hasa. Előbb tompa nyomást érzett, aztán lüktető fájdalmat, aztán feszítő, izzó kötömb nőtt a hasába, Ica elvetélt embriói, a holt magzatok, és olyan erővel nyomták le, hogy tudta, most ütött az órája, most átszakítja a szerkesztőségi szoba padlóját és zuhan le, le a föld középpontjáig, a pokol centrumába, most összedönti, fölrobbantja ezt a kőkalitkát, a téglák egyenként röpülnek feléje; az összeroskadt hasáb... a járókelők üvöltése... a portölcser a Luxus áruházzal szemben, a főváros szívében... micsoda botrány, mekkora szégyen! A *Képeslap* nyolcvanezer példánya rettenetes felhőként hull alá az égből, betemeti a romokat a sok hazugság — újra sírni kezdett, lehunyt szemhéja alól ömlött a könny. Hirtelen kinyitotta a szemét és tenyerét a padlónak feszítve ellökte magát, feje erős lendülettel a fűtőtest sarkának vágódott. Ez a fájdalom élesebb volt, mint a káposztáskő a hasában, egy pillanatra megszedült, tenyerét a fejére szorította, s mikor nedvességet érzett, ijedten kapta maga elé: ragacsos vérfolt vicsorgott rá, gonosz vonások. Leengedte a tenyerét és hosszan, mélyen sóhajtott. A hasa már nem fájt. Föltápászkodott, kiment a mosdóba. Lemosta tenyeréről a vért és arra gondolt, hogy ha az *Emlékkönyv*be nem is ír, az interjúkötetet azért megpróbálja. Visszament a szobájába. Az írógép üres volt, se rigó, se hóember, sehol. A feje sajgott, de valahogy könnyűnek érezte magát. S ekkor közeledő lépteket hallott a folyosóról. Csoszogó, lassú lépteket. Vastag talpú cipőben közeledett valaki, s Vető Imrus érezte fölmeredni karján a szőrszálakat.

(1986)